

Arne Jon Isachsen

MÅNEDSBREVET

Mai 2007

NOEN BETRAKTNINGER OM KLIMAPOLITIKK

Klimapolitikk – som all annen politikk – består i å endre rammebetingelser. Prinsipper for god miljøpolitikk må også ta praktiske hensyn. Opplegget med salg av klimakvoter som Kyoto-protokollen legger opp, er lite robust. Dessuten inviterer det til korrupsjon. Om man skal komme noen vei med klimagassproblemet, tror jeg det administrativt enkle systemet med avgift på CO₂-utslipp må settes i verk, på global basis.

Alle snakker om det. Og noen gjør noe med det også. Reduserer utslippene av klimagasser. Utfordringen er grei: Hvordan se til at verden etter hvert kommer ned på samlet utslipp av klimagasser som denne vår klode kan tåle?

Jeg minner om at CO₂-utslipp er et globalt problem. Således spiller det ingen rolle hvem som reduserer utslippene eller hvor denne reduksjonen finner sted. Hundre tonn mindre CO₂-utslipp fra Norge er verken mer eller mindre verdifullt for kloden enn hundre tonn mindre CO₂-utslipp fra Afrika eller fra Kina.

Klimapolitikk – som all annen politikk – består i å endre rammebetingelser. Når avisene lager oppslag om at Stoltenberg bør skifte ut oljefyren, ellers er han ikke miljøvennlig, tar de mannen og ikke ballen. Som statsminister har vi rett til å forvente at Jens arbeider hardt og målbevisst for en bedre klimapolitikk. Som villaeier står han fritt til å velge hvordan holde huset varmt.¹

I vår iver etter å bidra til en bedre klimapolitikk – hvilket betyr endring i både egen og andres atferd – kan det politisk og moralsk korrekte lett komme på kollisjonskurs med det økonomisk fornuftige og det klimamessige virkningsfulle.

Prinsipper for god miljøpolitikk må også ta praktiske hensyn. Hva er mulig å få til? Hvordan vil handel i kvoter fungere sammenlignet med avgift på forurensende virksomhet? Hvor lett er det å kontrollere at det som loves i form av mindre CO₂-utslipp, også leveres?

¹ Om han ønsker å beholde taburetten – som statsminister – kan han likevel finne det formålstjenlig å skifte ut oljefyren til jordvarme, om det er den politiske mest korrekte måten å holde huset varmt på valgdagen vel to år frem i tid.

BOKS: GI MEG DE BRENNENDE

Økonomer er gjennomgående noen tørre typer. De tror at alt kan ordnes gjennom oppfinnsom bruk av priser og markeder. Lite engasjement og begeistring der i gården.

Hvor ville vi vært i miljøpolitikken om ikke de brennende engasjerte hadde stått på barrikadene? Bellona og andre NGO-er har gjort en glitrende jobb i å få klimaproblemet på dagsorden. Al Gore – han som en gang gikk under betegnelsen USAs neste president – har likeledes hatt et smittende engasjement, jmf. filmen *En ubehagelig sannhet*. Interessant er det også at delstaten California har sluttet seg til Kyotoprotokollens krav om reduksjon av klimagassutslipp selv om ikke USA gjør det.

Også en del bedrifter har gått foran med ambisøse mål for miljøet, som storbanken HSBC, PC-produsenten Dell og oljeselskapet Shell.

Engasjement og tiltak som her nevnt, virker oppdragende og informerende på den jevne borger. En god politikk for et renere miljø blir lettere å gjennomføre. Men ting kan gå for langt. Den moralske pekefingeren som ristes oppunder våre neser, om vi gjør miljømessig feil ting, har jeg liten sans for. Avlatshandel i form av ”frivillig” betaling for CO₂-fangst som flyreiser skaper, synes jeg heller ikke om. Om frivillighet var et prinsipp man kunne legge til grunn i skattepolitikken, ville kommunismen hatt mye for seg; yte etter evne og motta etter behov. Å la de uvillige unnsnippe betaling som forurensning ved flyreiser skaper, er ikke det, om du tenker deg nærmer om, bare tull?

Praktisk politikk – en forenkling

Om vi antar at de problemene Norge får pga. utslipp av CO₂ ene og alene skyldes de utslippene vi selv står for, blir det lettere å drøfte konkrete strategier for en bedre klimapolitikk. Anta videre at det er enighet om at norske CO₂-utslipp må reduseres til det halve i løpet av en fem-års periode for så å stabiliseres på dette lavere nivået. La oss se nærmere på fire mulige strategier. Her er den første:

Alle – både husholdninger og bedrifter – pålegges i løpet av fem år å halvere sine CO₂-utslipp, fra det nivået de hadde i fjor.

Stoltenberg kan fortsatt fyre med olje hvis han det vil. Men trolig vil han måtte spe på med elektrisk varme, ha det litt kaldere hjemme, kjøre mindre med bil og reise mindre med fly for at den påbudte halvering av husholdningens CO₂-utslipp skal la seg realisere. For næringslivet vil halvering av CO₂-utslipp gå greit for noen bedrifter. Billig og enkel teknologi for rensing finnes allerede i markedet. Andre bedrifter vil måtte innstille seg på å innstille virksomheten. Eller trappe kraftig ned.

Strategi nummer to ser slik ut:

En storstilt opplysningskampanje, pluss sporadisk belønning ved mer miljøriktig atferd.

Fra Al Gores film *An Inconvenient Truth* husker jeg bare ett energisparende tiltak; heng nyvasket tøy til tørk og la tørketrommelen hvile. I Danmark har ett blant mange miljøtiltak vært å belønne elektriske forretninger ved salg av energigjerrige kjøle- og frysenskap. I Norge kunne man satse mer på subsidiering ved overgang til jordvarme av hus. Salg av ovner som bruker miljøvennlig pellets til fyring, kunne blitt fritatt for moms. Og budsjetttrammer for stønader til folk som vil bedre isolasjonen av sine hus, for derved å få ned fyringsbehovet, kunne utvides.

Vi er da kommet til strategi nummer tre:

Avgift på utslipp av klimagasser. Samme avgift uansett hvem som slipper CO2 ut, og hvor den slippes ut.

Anta at en slik avgift innebærer en fordobling i prisen på bensin, fra 11 til 22 kroner literen. De fleste av oss vil da prøve å knappe inn på bilbruken. "De rike" derimot vil bry seg døyten om en dobling av bensinregningen – de vil kjøre like mye som før. Faktisk vil noen komme til å like det – kjøene er kortere, og man kommer raskere frem. Det kan invitere til økt bilbruk. Og oppleves som urettferdig av mannen i gata.

For virksomheter der billig rensing er tilgjengelig, vil egnet utstyr bli installert. Om rensing koster mer enn avgiften, vil man betale for egne utslipp. I forkant kan man ikke vite hvordan en lik avgift på all CO2 vil virke på landets samlede utslipp. Om virkningen er for tam, vil en heving av avgiften måtte vurderes. På den annen side, dynamiske effekter må det tas høyde for. Avgift på klimautslipp vil stimulere til utvikling av ny og rimeligere teknologi. Over tid vil stadig flere bedrifter finne det regningsvarende med hel eller delvis rensing. En strategi basert på avgift er relativt enkelt å administrere. Dette er noe myndighetene har lang erfaring med.

Den fjerde og siste strategien som her diskuteres, kommer nå:

Alle bedrifter i Norge og alle husholdninger får beskjed om å redusere sine CO2-utslipp til det halve. Samtidig dannes det et marked for salg av overoppfylte kvoter til dem som ikke holder seg innen egen kvote.

Denne strategien gjør bruk av både pisk og gulrot. Et slikt opplegg sikrer at man oppnår målet – en halvering av utslippene. Bedrifter som har tilgang på rimelig renseteknologi, vil gjøre bruk av den. Renser man mer enn pålagt får bedrift kvoter å selge. For bedrifter der egnet teknologi for rensing ikke finnes eller er altfor kostbar, innebærer denne strategien en oppmuntring til utvikling av mer miljøvennlige produksjonsmetoder. Husholdninger som legger om stilen og sparer inn mer enn halvparten av tidligere utslipp, vil tjene penger på å selge overskytende kvote.

De fire strategiene målt opp mot hverandre

Strategi nr. 1 er for bastant. Samfunnet pådrar seg unødig høye kostnader om alle skal halvere sine CO₂-utslipp uansett hvor lett eller vanskelig (billig eller dyrt) dette er. Dessuten vil det ikke være noe incentiv til ytterligere reduksjon når man først har halvert egne utslipp.

Strategi nr. 2 kan passe godt inn i en innledende fase når arbeidet med å få miljøproblemene på dagsorden står sentralt. Men å tro på julenissen – at opplysningskampanjer og sporadiske og usystematiske subsidier vil gi en varig løsning på klimagassproblemet – er neppe å anbefale.

Strategi nr. 3 – å legge en avgift på det man vil begrense, nemlig utslipp av CO₂, og samme avgift uansett hvem som slipper kulldioksyd ut og hvor i landet det skjer – er vel verdt å vurdere. Ulempen, at man ikke i forkant vet hva som er passende avgift for å lykkes med en halvering av de samlede utslippene, må vurderes opp mot den store fordelene dette tiltaket har: Det er enkelt å iverksette og å overvåke. Uheldige fordelingsvirkninger av en generell CO₂-avgift måtte man se nøyer på. Hva kan staten gjøre med de avgiftskronene som kommer inn, for å bøte på uønskede bivirkninger?

Utgangspunktet for strategi nr. 4 er det samme som for strategi nr. 1; alle må halvere sine utslipp av klimagasser. Det betyr at bedrifter som anvender lite miljøvennlig teknologi, får større kvoter enn foretak som tidlig tok i bruk miljøvennlige produksjonsmetoder. Godt mulig vil noen bedrifter under et slikt opplegg legge ned virksomheten eller trappe ned til et minimum. Og leve godt på inntektene som salget av klimakvoter bringer inn. Husholdninger som legger om livsstilen og reduserer klimautslippene til under det halve, vil tjene gode penger på salg av utslippskvoter.

Praktisk politikk – vi nærmere oss virkeligheten

Forurensning ved klimagasser er et *globalt* problem. Det nytter ikke utelukkende med en *nasjonal* politikk på feltet. Hva gjør så *verden*?

Det man til nå har fått til er Kyotoprotokollen som trådte i kraft i 2005, etter at Russland, etter påtrykk fra EU, ratifiserte denne avtalen. Kyoto gjelder ut 2012. De undertegnende rike landene har forpliktet seg til innen den tid å ha redusert utslippet av klimagasser til fem prosent under nivået de hadde i 1990.

På bakgrunn av Kyotoprotokollen er det etablert opplegg for salg av klimakvoter. Clean Development Mechansim (CDM) kalles dette systemet. Om du installerer rensaneanlegg i en bedrift i et u-land og dermed tar ned verdens CO₂-utslipp, kan du slippe å rense selv. I teorien en kostnadseffektiv måte å redusere globale utslipp av klimagasser på. Men særdeles vanskelig å få til å fungere i praksis. Systemet er ikke enkelt å etterprøve. Installering av rensaneanlegg er en ting. Bruken er noe annet. Eller som Ruth G. Bell sier i en artikkel i *Foreign Affairs* i 2006: "... even plants (in China) equipped with superior pollution equipment do not run those controls when doing so proves inconvenient".² I tillegg inviterer slik hestehandel til korrupsjon i stor stil.

² "What to Do About Climate Change" av Ruth Greenspan Bell i *Foreign Affairs*, May/June 2006, s. 109.

Om man skal komme noen vei med klimagassproblemet, tror jeg det administrativt enkle systemet med avgift på CO₂-utslipp må settes i verk, på global basis.³ Den enkelte aktør står fritt til å redusere utslippene og således betale mindre i avgift. Incentivene for å utvikle og å ta i bruk ny teknologi kommer på plass.

En annen fordel med avgift på utslipp av klimagasser, fremfor omsetning av kvoter, er større stabilitet i rammebetingelser. Kvoteprisene – har vi allerede erfart – svinger kraftig. Og med et imperfekt marked er prisene langt fra sammenfallende over de ulike selgere. En avgift som holdes konstant, er det lettere for næringslivet å forholde seg til.

18. mai 2007

Home Page: <http://home.bi.no/fag87025/>

³ *Financial Times* er på linje med meg her. Eller kanskje er det motsatt? Den 26. april 2007 stod følgende å lese i denne avisen: "... carbon markets leave much room for unverifiable manipulation. Taxes are better..."